

*SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyal Bilimler Dergisi
Mayıs 2012, Sayı:25, ss.299-306.*

*SDU Faculty of Arts and Sciences
Journal of Social Sciences
May 2012, No:25, pp.299-306.*

Çocuk Eğitiminde Masalın Yeri (Binbir Gece Masalları Örneği)*

Aliye YILMAZ**

ÖZET

Masallar, toplumların kültür birikimleri olup nesilden nesle aktararak varlıklarını sürdürürler. Masallar genellikle toplumun kültürel ve ahlâkî kurallarını hayal ürünü motiflerle ve gerçek üstü kahramanlarla dinleyiciye ulaştırırlar. Bu nedenle masalların eğitimsel işlevleri önemsenmiş ve özellikle çocukların masalla beslenmesinin onların gelişimi açısından yarar sağlayacağı sıkça vurgulanmıştır.

Bu makalede meşhur bir Doğu efsanesi olan Binbir Gece Masallarının dinî ve ahlâkî motifleri göz önünde bulundurularak çocuk gelişimi açısından incelenmesi planlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Masal, Çocuk Eğitimi, Binbir Gece Masalları.*

Place of the Tale in Child Education: A Case of Arabian Nights (One Thousand and One Nights) Tales

ABSTRACT

Tales are people's cultural accumulation and carry on their existences by transferring from generation to generation. Tales generally deliver to listener the regulation of people's cultural and moral with fanciful motifs and surreal heroes. For this reason, tales educational function is given importance. Especially, the benefits of feeding of children with tales in terms of their growth are frequently emphasized.

In this article, study of the tales in terms of child development is planned by considering religious and moral motifs of Arabian Nights (One Thousand and One Nights) which is famous Eastern legend.

Keywords: *Tale, Children's Education, Arabian Nights.*

* Bu makale 21-23. 02. 2010 tarihinde Jawaharlal Üniversitesi, Center of Arabic and African Studies tarafından düzenlenen Reception of Arabian Nights in World Literature sempozyumunda Farsça olarak sunulan tebliğin genişletilmiş şeklidir.

** Dr., aliyebeyza32@hotmail.com.

Giriş

Eğlendirmek ve hoşça vakit geçirmek için kullanılan masalların eğitici yönlerinin olduğu bilinmektedir. Bu açıdan masal, “terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı hikâye”¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Masallar en acı dersi bile tatlandırarak verdiği için, örnek davranışların insan bilincine aktarılıp yerleştirilmesinde yardımcı olacak eğitim aracı olarak görülmektedir. Özellikle sonu mutlu biten masalların çocukların gelişmesinde, kendilerini keşfetmelerinde, dünyaya umutla bakmalarında, onlara iyi ve doğru değerlerin öğretilmesinde önemi büyüktür. Dürüstlük, sabır, adalet, eşitlik, bağlılık gibi evrensel değerler en güzel kendilerini masalarda dile getirirler. Bu yönleriyle masallar yüzlerce yıllık deneyimlerden süzülüp gelen eşsiz eğitimci² olarak görülmektedir. Bu nedenle masalların çocuklar, gençler hatta yetişkinlerin eğitimindeki etkileri daha 1400’lü yıllarda keşfedilmiştir³.

Genellikle kolektif şuur taşıyan masalların içinde eski kültürlerin, dinlerin, törenlerin başlangıcını bulmak mümkündür. Masalarda çoğunlukla iyilik-kötülük, adalet-zülüm, doğruluk-haksızlık, alçakgönüllülük-kibir gibi zıt durumların temsilcisi olan kişilerin mücadelesinden ya da insanların, ulaşılması güç hedef ve gayelere varma isteğinden doğan hayaller işlenir. Bunlar belli bir topluma mal olabilecek özellikler olmayıp, herhangi bir toplumca kolaylıkla benimsenebilecek kalıp haline gelmiş temalerdir⁴, denebilir.

Çalışma konumuzu; ahlâkî ve dinî açıdan pek çok tema içeren ve çocuk klâsikleri arasında yer alan Binbir Gece Külliyyatı’ndan seçilen örnek masallar oluşturmaktadır. Dünyanın en büyük hikâye koleksiyonlarından biri olarak tanımlanan Binbir Gece Masallarının⁵, gerçek kaynağı net olarak bilinmemektedir. Ancak masalların, Hindistan üzerinden pek çok ülkeye yayıldığı⁶ ya da İran veya Arap⁷ kökenli olduğu tahmin edilmektedir. Öte yandan Binbir Gece Masallarının bir kısmının Arapçaya Hezâr Efsane (Bin Masal) adlı bir külliyyattan geçtiği de varsayımlar arasındadır. Nitekim bu konuda bazı tarihî kayıtların bulunması ve hikâyelerdeki birçok kahramanın İran’a mahsus adlar ve özellikler taşıması da bu iddianın bir kanıtı olarak gösterilmektedir⁸. Her şeye rağmen bir genelleme yaparak, Binbir Gece Masalları’nın, Doğu toplumlarının hayal gücünden doğmuş ve genel anlamda eski medeniyetlerin etkisini taşıdığını söylemek yanlış olmaz.

¹ Ferit Devellioglu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 12. baskı, Ankara, 1995, s. 625.

² Kıyaslayın: Hülya Çevirme, “Masal ve Efsanelerde Halk Eğitimi”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 7, Yıl: 2004, Bahar Dönemi, http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/arsiv/Hulya_masal.htm, (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2012).

³ Hülya Pilancı, *Çağdaş Eğitimde Halk Edebiyatının Kullanılması*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2008, s. 21.

⁴ Selçuk Kantarcıoğlu, *Eğitimde Masalın Yeri*, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1991, s. 17.

⁵ Roger Allan, *The Arabic Novel*, New York, 1995, s. 12.

⁶ Komisyon, *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul, 2004, IV, s. 238; Veli Ulutürk, “Binbir Gece”, *DİA*, İstanbul, 1992, Cilt: VI, s. 180.

⁷ Bu masalların son şeklini alıp kayda geçmesi ve günümüze ulaştırılması Arapların eliyle olmuştur. Yusuf Karataş, “Metin İncelenmesinde Söylembilim Yöntemi, Binbir Gece Masalları Üzerinde Bir Uygulama”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008, s.24.

⁸ Süleyman Tülüçü, “Binbir Gece Masalları Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 22, Erzurum, 2004, s.1-53.

Masalın Çocuk Gelişimine Katkısı

Masallar toplumu eğiten temel öğelerden biri olarak görülmektedir. İnsanoğlu, kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini, masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu, bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donatmaya çalışmıştır⁹.

Edebî bir tür olarak değerlendirilen masal, yalnızca çocuklar için üretilmiş olmamakla beraber günümüzde çocuk yazını kapsamında ele alınmaktadır. Masalın çocuklar için bir eğitim aracı olduğu artık bilinen bir gerçektir. Masallar özellikle okul öncesi ve okula yeni başlayan bütün çocukların büyük ölçüde ilgisini çekmektedir. Gizemli havası, serüven dolu fantastik olaylar içermesi, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılması masalları çocuklar için ilginç kılmaktadır. Başka bir deyişle masal, çocuğun dünyasına yakın bir dünya sunmaktadır¹⁰. Evrensel bir anlatım türü olan masal "hayalî hikâye" olarak da tanımlanmaktadır. Masalı masal yapan da bu olağanüstülükler ve hayalî unsurlardır. Masallar insanı özellikle çocukluk döneminden başlayarak hayata hazırlayan, içinde yaşadığı kültürel ortamda kendine güvenen bir birey olarak yetiştirme amacını taşıyan araçlardır. Bunu sağlayabilmek için de masal içinde okuyucuya, dinleyiciye eğitim amaçlı verilmek istenilen unsurlardan yani iletilerden yararlanılmaktadır¹¹.

Günümüz eğitiminin amaçlarından biri de çocuğun, yaşamın anlamını bulmasını sağlamaktır. "Ben nereden geldim, doğum nedir, ölüm nedir?" gibi karmaşık sorulara çocuğun zamanla tutarlı yanıtlar bulması gerekir. Çocuk, başta bu gibi soruları kendi dünyasında anlamlandırır, kendince yorumlar ya da sorunu daha genel bir çerçevede görüp üzerinde fazla düşünmez. Ne var ki sağlıklı bir kişinin gelişimi için yaşama, yaşamının anlamına ilişkin sorulara cevaplar bulma zorunluluğu vardır. Bu gibi bilgileri hazır ve paketlenmiş olarak bir kitaptan ya da yetişkinlerden öğrenmesi de olanaksızdır. Aynı zamanda değerlerin edinilmesi olarak da görebileceğimiz bu süreçte nitelikli masalların çocuğa büyük katkısı olacaktır. Masallarda ele alınan konular, bir bakıma çocuğun iç sorunlarına, gerilimlerine gönderme yaparken dolaylı bir yoldan çocuğun dünyasına girer. Bu açıdan çocuk bilincine varmadan kendini masalda bulur¹². Masal her ne kadar doğrudan doğruya bir telkin vasıtası değilse de dolayısıyla ahlâkîdir¹³. Masalların en büyük özelliği, yukarıda da değindiğimiz gibi, iyilikle kötülüğün savaşında, iyiliğin galip gelmesidir.

Çocuklar gerçekler arasında yetişkinler gibi mantıksal ilişkiler kuramazlar. Onların zihin dünyasında kendilerince bir işleyiş vardır ve bu dönemde hayal gücü büyük önem taşır. Masalın fantastik boyutunun, bir yönüyle gerçek bir yönüyle hayal ürünü öğeler içermesi bu dönem çocuğunun büyük ölçüde ilgisini çeker. 4 ila 8 yaşları arasında çocukların yaşamlarında düş gücü ciddi anlamda önem taşımaktadır. Bu noktada masalın mantığı ile çocuğun mantığı birbirine yakındır¹⁴.

⁹ Muhsine Halimoğlu Yavuz, *Masallar ve Eğitimsel İşlenleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 4.

¹⁰ Selahattin Dilidüzgün, *Çağdaş Çocuk Yazını*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 31.

¹¹ P. N., Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul, 1969, s.96.

¹² Dilidüzgün, *a.g.e.*, s. 36.

¹³ Enver Naci Gökşen, "Masalın İmkanları ve Ana Dile Hizmeti", *Türk Dili*, Cilt: III, Sayı: 33, s. 550.

¹⁴ Dilidüzgün, *a.g.e.*, s. 32; Ayrıca Krş.: Semra Bakan, "Kelile ve Dimne'de Yer Alan Masalların Dinî ve Ahlâkî Eğitime Katkıları", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006, s. 6.

Çocuğun hayal dünyasını geliştiren, onu “soyut” düşünceye taşıyan ve duygusal eğitimine yardımcı olan masal, anadil eğitiminde de önemli bir görev üstlenmektedir¹⁵. Çocuğa masal okunması ya da anlatılması, çocuğun dil öğrenme sürecine de katkı sağlayabilir. Çocuk sürekli ve düzenli bir konuşma ortamında büyüyünce dili öğrenmesi daha hızlı olmaktadır. Kendisiyle ilgilenilmeyip herhangi bir şekilde konuşması için özel çaba harcanmayan çocuklar hem daha geç konuşmaya başlamakta hem de kelime hazinesi daha az olmaktadır. Bu dönemde çocuk masalı anlamasa da sözcüklerin tekrarıyla dil öğrenimi hızlanmaktadır. Gökşen’e göre: “Çocukta ana dili kavramasına, gelişmesine büyük bir hizmeti olan masal, aynı zamanda çeşitli faydalar sağlayan bir sanat ve terbiye aracıdır. Henüz okuma yazma bilmeyen okulöncesi çağındaki yavruların başlıca fikir ve duygu besinini masallar teşkil eder. Masallar sayesinde ki çocuk, ana dilinin kelimelerini, kullanılış şekillerini kolaylıkla kavramaya ve –bir gün doğrudan doğruya, istediği zaman, kolayca okuyabilmek üzere- okuma heves ve isteğini duymaya başlar... masalı ister yazılısından okuyana, isterse anlatana karşı çocukta bir sevgi ve saygı duygusu belirir. Böylece masal, büyükle küçüğü birbirine yaklaştıran, ısındıran bir vasıta olur.”¹⁶

Günümüzde masalın birçok eğitimci tarafından yararlı olarak görülmesine karşın, bazı ana-baba ve öğretmenler tarafından gerçekçi olmadığı gerekçesiyle dışlanan bir tür olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ancak, masalın çocuğu aşırı düş dünyasına sürüklemesinden ve gerçek dünyaya uyum sağlayamamasından korkmak masal türünü bütünüyle dışlamayı gerektirmemektedir. Çocuğa verilecek masalın bilinçli bir şekilde seçilmesi, olası sakıncaları ortadan kaldıracaktır¹⁷. Eğitim değeri olan kaliteli masallar çocuğun ruhunu, iyi örneklerle göre inşa ederek onları inandıkları yolda güçlükleri yenecek kişilikli birer insan olmaya yöneltir. Dünya ulusları bunun önemini bildikleri için çocuklarının ruhunu masallarla beslemektedirler. Özet olarak masalların, okul öncesi, okul dönemi veya okul sonrası ayrımı yapmadan, bütün eğitimdeki işlevi, özellikle dil öğretimi, dil kullanımı, dil gelişimi ve dil bilinci açısından önemi göz ardı edilemeyecek ölçüde büyüktür¹⁸.

Binbir Gece Masalları’nda Dinî ve Ahlâkî Motifler ve Eğitimsel İşlevleri

Binbir Gece Masalları’nda yer alan peri hikâyeleri, fabllar, kıssalar, efsaneler, egzotik ya da gerçek serüvenler, çerçeve bir öykünün içine yerleştirilmiştir. Öykülerin geçtiği yerler Orta Asya, Hint ve Çin Adaları ve Yarımadalarıdır. Masalın ana teması şu şekildedir: Fars kralı Şehriyar "Hindistan ile Çin" arasındaki bir adada hüküm sürer (eserin daha sonraki biçimlerinde bunun yerine Şehriyar'ın Hint ve Çin'de egemenlik sürdüğü yazar). Şehriyar karısının kendisini aldattığını öğrenir ve öfkelenir, tüm kadınların sadakatsiz, nankör olduğuna inanmaya başlar. Önce karısını öldürtür, sonra da vezirine her gece kendisine yeni bir kadın bulmasını emreder ve şafak sökünce aldığı kadını öldürtür. Bu durum ülkede gelin adayı genç kız kalmayınca kadar devam eder. Bunun üzerine vezirin akıllı kızı Şehrazad bu kötü gidişata son vermek için bir plan kurar ve Şehriyar'ın bir sonraki eşi olmaya aday olur. Evlendikleri gecedan

¹⁵ A. Fuat Bilkan, *Masal Estetiği*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s.9.

¹⁶ Enver Naci Gökşen, *a.g.m.*, s. 546.

¹⁷ Dilidüzgün, *a.g.e.*, s. 33.

¹⁸ Pilancı, “Çağdaş Eğitimde Halk Edebiyatının Kullanılması”, <https://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOL/TP/2274/unite02.pdf>, 16, 05, 2012.

başlayarak, kardeşi Dünyazad'ın da yardımıyla her gece Şehriyar'a çok güzel ve heyecanlı hikâyeler anlatır. Tam şafak vakti geldiğinde, hikâyenin en heyecanlı yerinde, anlatmayı keser. Hikâyenin sonunu merak eden Şehriyar, Şehrazad'ın hikâyeye ertesi gece devam edebilmesi için, o gecelik Şehrazad'ın idamını erteler. Kitabın sonuna kadar yer alan hikâyeler, Şehrazad'ın Şehriyar'a anlattığı hikâyelerdir. Sona gelindiğinde, Şehrazad üç erkek çocuğu doğurmuştur ve evliliklerinden uzunca bir süre geçmiştir. Kralın kadınlara olan öfkesi ve kötü düşünceleri dinmiş, Şehrazad'ın sadakatine inanmıştır. Böylece Şah Şehriyar önceki emrini de kaldırır¹⁹.

Görüldüğü üzere Binbir Gece Masalları'nın ana temasını “kadının sadakatsizliği”²⁰ oluşturur. Ancak, aslında Sultan Şehriyar'a ait olan bu teze karşı, Şehrazad, kadının ana, eş, kız kardeş ve de kız çocuk olarak varlığını yücelten, belki de dünyada ilk (Aristophanes'in Lysistrata'sı ilk sayılırsa, ikinci) ve en önemli feminist görüşü oluşturabilecek bir antitez getirmektedir²¹. Asıl ve yan karakterler olarak kullanılan ve kimi zaman akıl ve düşünceleriyle erkeklerin önüne geçen kadınların birçok masalda ahlâkî değerlerin koruyucusu olarak işlendiği görülmektedir.

Binbir Gece'deki çerçeve masalda ahlâkî bir değer savunulmaktadır ki onun çiğnenmesi ölüm cezasını gerektirir. Dürüstlük, bir ahlâk kuralı olarak tüm toplumlarda korunmuş ve ihanet ise ahlâk dışı görülerek yerilmiştir. Şehrazad masalında da ihanetin, kişinin kendisine ve çevresindekilere felaket getireceği teması işlenirken, dürüstlüğün insanlığa yararlı olacağı ve mutluluğa götüreceği vurgulanmıştır.

Binbir Gece Masalları, toplumsal ve ahlâkî kuralları işleyiş tarzıyla ve hikâye aralarında barındırdığı erotik motiflerle tartışma konusu olmuş ve kimi zaman sansüre maruz kalmıştır. Örneğin Fransız şarkiyatçı Antoine Galland, 18. yüzyılın başında "Binbir Gece Masalları"nı Fransızcaya çeviren ilk Avrupalı olarak, yapıtın bazı bölümlerini ayıklamış ya da hafifletmiştir²². Arap dünyasında özellikle yapıtta yer alan sayısız cinsel ayrıntıya tepki gösterilirken bazıları için, kitabın tamamı öfke kaynağı oluşturmuştur. Ancak, bu eleştirilere rağmen Binbir Gece Masalları'nın dünya edebiyatındaki etkisi büyük olmuştur²³.

Söz konusu yapıt dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ilgi görmüş, özellikle çocuk klasikleri arasında yerini alan Ali Baba ve Kırk Haramiler²⁴, Denizci Simbat²⁵ ve Alaaddin'in Sihirli Lambası²⁶ gibi bazı hikâyeleri çok ün kazanmıştır.

¹⁹ Komisyon, *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Cilt: IV, s. 237-238; Veli Ulutürk, “Binbir Gece”, *DİA*, Cilt: VI, s. 180; Komisyon, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: VI, s. 150-152; Tülücü, a.g.m., s. 3-4.

²⁰ Binbir Gece'de yer alan Şehrazad masalı dışında da, kadınların sadakatsizliği ile ilgili “ihtiyar ile katır”, “Büyülenmiş Şehir”, “Değirmenci ile Karısı”, “Birinci Vezirin Hikâyesi”, “Kamarü'l Zaman” gibi örnekler rastlanmaktadır. Bu durum Türk toplum dokusuna pek fazla uymadığından, Türk masallarında işlenen kadının vefası, sadakati, iffeti, kocasına bağlılığı, çocuklarına karşı görevleri, dinî emirlere harfiyen uyması, Türk töresinin tam tatbiki gibi motiflerle tezat oluşturmaktadır. Ziyat Akkoyunlu, “Binbir Gece Masallarının Türk masallarına tesiri”, http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/960299227_BiNBir%20GECE%20MASALLARININ%20T%0c3%9cRK%20MASALLARINA%20TES%0c4%b0R%0c4%b0.pdf, (Erişim Tarihi: 02. Mayıs 2012.)

²¹ *Binbir Gece Masalları*, Çev.: Âlim Şerif Onaran, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009, Cilt: I, s. XXII.

²² Bkz. *Binbir Gece Masalları*, Cilt: I, s. XVIII.

²³ Binbir Gece Masallarının Etkisi ve Yapılan Çevirileri hakkında geniş bilgi için bkz.: *Binbir Gece Masalları*, Cilt: I, s. XXIII- XXXIII.

²⁴ Binbir Gece Masalları, Cilt: II, s. 2637- 2672.

²⁵ *Binbir Gece Masalları*, Cilt: I, s. 1124- 1201.

Bu kısımda günümüzde simgeleşerek sahne ve sinemaya da konu olan Binbir Gece Masalları'ndan Ali Baba ve Kırk Haramiler ile Alaaddin'in Sihirli Lambası masalları üzerinde durulacaktır. Öncelikle her iki masalın olay örgüsü kısaca verilecektir.

Kasım ve Ali Baba adında iki kardeş varmış. Büyük kardeş Kasım hırsı ve ihtirasıyla hayat sürerken Ali Baba ormana gidip odun keserek rızkını kazanırmış. Bir gün ormanda odun keserken yaklaşan nal sesleri duymuş ve gizlice izlemeye koyulmuş. Gelenler, kırk haramilermiş. Haramiler bir dağa bakıp "Açıl susam açıl" demişler. Mağaranın önündeki taşlar birden açılmış ve haramiler atlarındaki altınlar ile birlikte içeriye girmişler. Haramiler oradan ayrıldıktan sonra Ali Baba da dağa yaklaşır "Açıl susam açıl" demiş ve içeriye girmiş. İçeride dünya kadar servet varmış, fakat o eşeklerinin kaldıracığı kadar altın alıp evine dönmüş. Altınların ne kadar olduğunu saymak için kardeşi Kasım'dan tartı aleti istemiş. Kendisi gibi kötü kalpli olan Kasım'ın karısı da tartı aleti olarak bir tas vermiş ve acaba ne ölçecek diye tasın altına bir parça hamur yapıştırmış. Tas geri gelince hemen tasın altındaki hamura bakmış, bir de ne görsün altın varmış. Olayı kocasına anlatmış. Kasım da hemen gidip Ali Baba'dan altınları nereden bulduğunu zorla söyleterek öğrenmiş. Sonra kırk haramilerin mağarasından altınları almaya gitmiş ama çok altın hırsı kötü kalpli adamın gözünü kamaştırmış ve tılsımlı sözleri unutmuş. Kırk haramiler de onu yakalayıp öldürmüşler. Haramilerin başı "Bu adam bizim mağaramızı başkasından öğrenmiştir" deyip araştırmaya başlamış ve Ali Baba'nın izini bulmuş. Ancak Ali Baba akıllı cariyesi Mercan sayesinde onlardan kurtulmayı başarmış.

Hikâyede Allah'a inanmaktan tevekkül etmeye, kadere inanmadan kismet dağıtıcısına şükretmeye kadar pek çok dinî tema işlenmektedir. Dürüstlük ve sadakati temsil eden Ali Baba vasıtasıyla ahlâkî erdemler ve Kasım vasıtasıyla da hırslı ve aç gözlü olmanın hazin sonu anlatılmaktadır. Hikâyenin bir yerinde geçen Ali Baba'nın eşeğine iyi davrandığı ve ona gereğinden fazla yük yüklediği konusuyla, hayvanlara nasıl davranılması gerektiği ve hayvan sevgisi de anlatılmaktadır.

Alaaddin'in Sihirli Lambası masalı da şöyle anlatılmaktadır;

Günün birinde mahalleye gelen yabancı bir derviş Alaaddin'le yakınlık kurar. Derviş Alaaddin'i yanına alarak önce ona yardım eder, sonra da dünyanın merkezinde bulunan sihirli lambayı almak üzere onu yeraltına indirir. Orada başına gelenler ve dervişin kendisine yaptıkları Alaaddin'i düşünmeye zorlar. Dervişin iyi niyetli olmadığını, sihirli lambayı kendi çıkarı için istediğini anlayan Alaaddin, türlü serüvenlerden sonra lambayı bularak lambanın içine hapsedilmiş cinin yardımıyla yeraltından kurtulur ve büyük servet sahibi olunca sultanın kızıyla evlenir ve mutlu bir yaşam sürmeye başlar.

Alaaddin'in Sihirli Lambası masalı, sihirli bir araçla istediği her şeyi elde etme gücüne kavuşmanın, insan yaşamını nasıl etkileyeceğine Doğu dünyasından verilmiş güzel bir örnektir. Bu masalda çocuklara cinlerin varlığı²⁷ korku yaratmadan

²⁶ *Binbir Gece Masalları*, Cilt: II, s. 2165- 2266.

²⁷ Kur'an'ı Kerim'de 32 yerde (22'si cinn, 5'i cân, 5'i cinnet şeklinde) cinlerden bahsedilmektedir. Bkz.: *İsra* (88), *Kehf* (50), *Zariyat* (56), *Rahman* (33), *Araf* (38,179), *Neml* (17,39), *Fussilet* (25,29), *Abkaaf* (28,29), *Sebe* (12,14,41), (1,5,6), *En'am* (100,112,128,130), *Hicr* (27), *Rahman* (15,39,56,74), *Hâd* (119), *Secde* (13), *Saffat* (158), *Nâs* (6).

anlatılmaktadır. Bu noktada masalın eğitimsel özelliği ön plana çıkmaktadır²⁸. Cin, birçok toplumda korku yaratan ve insanlara zarar veren varlık gibi algılanırken bu hikâyede, insanlara yardım eden, olumlu özelliklere sahip bir varlık gibi anlatılmaktadır. Bu masal Alaaddin'in serüvenleri ve sihirli lambası çocuğun hayal sınırlarını zorlayarak onu maceralarla dolu bir yolculuğa çıkarır.

Binbir Gece Külliyyatı'nda toplam 264 masal bulunmaktadır²⁹. Bunların hemen hepsinde, dinî temayülün en kuvvetli ve en önemli basamağı olan Allah kavramı sıkça dile getirilmektedir. Toplumun özelliklerini yansıtmaları bakımından, gerek yayıldığı coğrafyanın genişliği gerekse uyarlandığı kültürlerin çeşitliliği sebebiyle Binbir Gece Masalları zengin bir içeriğe sahiptir. Çocukları uçan halılar üstünde çok farklı ülkelere götürerek onlara geniş bir dünya tanıtmanın yanı sıra, birçok toplumun dinî, ahlâkî ve kültürel özelliklerini de inceden inceye eğitim dokusunda işler. Ancak bu masalların içerdiği müstehcen sözler ve imaları gereği çocuklara sunulmadan önce dikkatli bir elemeye geçilmesi gerekmektedir. Çünkü masalların eğitimsel değeri iletilerde olduğu gibi çocuğa kazandıracığı kavramlar ve ifadelerle de alakalıdır. Masalların, çocukları ahlâkî gelişim ve kişilik gelişimi bakımından olduğu gibi dil gelişimi yönünden de etkilediği unutulmamalıdır.

²⁸ Bkz. Pilancı, *a.g.e.*

²⁹ Tülücü, *a.g.m.*, s. 5.

Kaynakça

- AKKOYUNLU, Ziyat, “Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri”, http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/960299227_BiNBir%20GECE%20MASALLARININ%20T%3%9cRK%20MASALLARINA%20TES%4%b0R%4%b0.pdf, (Erişim Tarihi: 02. Mayıs 2012).
- ALAN, Roger, The Arabic Novel, New York, 1995.
- BAKAN, Semra, “Kelile ve Dimne’de Yer Alan Masalların Dinî ve Ahlâkî Eğitime Katkıları”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006.
- BİLKAN, A. Fuat, Masal Estetiği, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- Binbir Gece Masalları, Çev.: Âlim Şerif Onaran, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009, Cilt: I-II.
- BORATAV, Pertev. Naili., 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, 1969.
- ÇEVİRME, Hülya, “Masal ve Efsanelerde Halk Eğitimi”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 7, yıl: 2004, Bahar Dönemi, http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/arsiv/Hulya_masal.htm, (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2012).
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 12. baskı, Ankara, 1995.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin, Çağdaş Çocuk Yazını, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.
- GÖKŞEN, Enver Naci, “Masalın İmkanları ve Ana Dile Hizmeti”, Türk Dili, Cilt: III, Sayı: 33.
- KANTARCIOĞLU, Selçuk, Eğitimde Masalın Yeri, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1991.
- KARATAŞ, Yusuf, “Metin İncelenmesinde Söylembilim Yöntemi, Binbir Gece Masalları Üzerinde Bir Uygulama”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.
- KOMİSYON, Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, İstanbul, 2004, IV.
- KOMİSYON, Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, İstanbul, 2004, Cilt: IV.
- PİLANCI, Hülya, Çağdaş Eğitimde Halk Edebiyatının Kullanılması, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2008.
- TÜLÜCÜ, Süleyman, “Binbir Gece Masalları Üzerine”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 22, Erzurum, 2004.
- ULUTÜRK, Veli, “Binbir Gece”, DİA, İstanbul, 1992.
- YAVUZ, Muhsine Halimoğlu, Masallar ve Eğitimsel İşlevleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.